

فصلنامه علمی - تخصصی فرهنگ پژوهش

شماره ۱۸، تابستان ۱۳۹۳، ویژه علوم سیاسی

درآمدی بر نقش احزاب در ادوار مختلف قانون گذاری جمهوری اسلامی ایران

تاریخ دریافت: ۹۳/۷/۱۹ تاریخ تأیید: ۹۳/۱۰/۵

سیدحسین میر خلیلی *

چکیده

در قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، فعالیت احزاب به رسمیت شناخته شده است. یکی از مهم ترین کارکردهای احزاب، تلاش برای به دست آوردن کرسی پارلمانی و تأثیر بر روند قانون گذاری است. این کارکرد احزاب در دو برهه زمانی خود را نشان می دهد: پیش از انتخابات و بعد از انتخابات. روش انجام این تحقیق بر مبنای روش توصیفی و همبستگی بوده و برای گردآوری اطلاعات از روش کتابخانه ای استفاده شده است. در عرصه انتخابات، میزان تبلیغات از جانب گروه های فعال در انتخابات مجلس شورای اسلامی، موید این مطلب است که هرگاه رقابت گروه ها در انتخابات جدی تر باشد، میزان مشارکت مردم نیز بیشتر خواهد شد. در عرصه قانون گذاری نیز احزاب پیروز برای پیشبرد برنامه های خود تلاش می کنند با ارائه طرح های مطلوب تقنینی و پشتیبانی کارشناسی نمایندگان و ایجاد هم گرایی و هم رایی بین آنان، فرآیند مطلوبی از قانون گذاری را فراهم کنند. در پایان مقاله، پیشنهادهایی ارائه شده است.

واژه های کلیدی: حزب سیاسی، مجلس شورای اسلامی، مشارکت سیاسی، انتخابات، فرآیند قانون گذاری

پرویشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

در قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، فعالیت احزاب به رسمیت شناخته شده است (قانون اساسی، اصل ۲۶). رکن قانون‌گذاری نیز در جمهوری اسلامی ایران در مجلس شورای اسلامی قرار داده شده و در دیدگاه بنیانگذار جمهوری اسلامی ایران در راس امور نظام قرار دارد و مصوبات آن مبنای حرکت نظام در همه بخش‌ها می‌باشد.

۱. مفهوم حزب

حزب یک واژه عربی است که بهترین معادل آن را در فارسی گروه یا دسته به کار می‌برند. در فرهنگ‌های دهخدا و معین، حزب به سازمان تشکیلات سیاسی معنا شده است (دهخدا، ۱۳۷۷، ص ۸۹۰؛ معین، ۱۳۶۴، ص ۱۳۵۲).

واژه party در انگلیسی یا parti در فرانسه، به تدریج در قرن هفدهم کلمه پارتی در زبان فرانسه مفهومی سیاسی می‌یابد و این واژه در قلمرو سیاست نیز مورد استفاده قرار می‌گیرد.

هر چند چندین دهه از تفکر حزب سیاسی می‌گذرد، تاکنون تعریف واحد یا قابل قبولی از آن ارائه نشده و هر اندیشمندی به فراخور مشرب فکری خود به تعریف خود از حزب پرداخته است.

این پژوهش تلاش می‌کند تا از مجموع تعاریف، مولفه‌های مقوم حزب را استخراج و به عنوان تعریف عملیاتی دنبال نماید. حزب از منظر این پژوهش عبارت است از: جمعیت سازمان یافته در درون یک نظام سیاسی که دارای عقاید مشترک‌اند و برای کسب قدرت و به کارگیری قدرت سیاسی برای اجرای اهداف و دیدگاه‌هایشان با هم متحد شده‌اند (مدیرشانه-چی، ۱۳۷۵، ص ۲۸).

پښتو ښکته ځاښه علوم انساني و مطالعات فرهنگي
پرتال جامع علوم انساني

۱-۲. احزاب جریان راست یا اصول‌گرایان

الف. حزب جمهوری اسلامی ایران

تشکیل حزب جمهوری اسلامی در بهمن ۱۳۵۷ و هفت روز پس از پیروزی انقلاب اسلامی می‌باشد که پنج نفر از روحانیون برجسته نهضت تاسیس حزب جمهوری اسلامی را اعلام داشتند.

فعالیت انتخاباتی

در انتخابات دوره اول مجلس شورای اسلامی حضوری چشمگیر در ائتلاف با جامعه روحانیت مبارز داشت که در حدود ۷۰ تا ۸۰ درصد مجلس را در اختیار گرفت. در دوره دوم مجلس نیز حزب جمهوری بدون رقیب بود و نتیجه انتخابات را به نفع خود رقم زد.

در مجلس دوم اختلافات درون حزبی بروز یافت. اختلاف بین دو جناح داخلی حزب، یعنی جریان موتلفه و جریان روشنفکر و چپ رخ داد که در جریان نخست‌وزیری مهندس میرحسین موسوی به اوج خود رسید و به جریان ۹۹ نفر معروف گردید. دامنه اختلافات به سطح جامعه کشیده شد و شکافی عمیق در حزب به وجود آورد. در نهایت در خرداد ۱۳۶۶ با موافقت امام، حزب جمهوری اسلامی تعطیل و فعالیت آن متوقف گردید (روزنامه جمهوری اسلامی، ۱۲ خرداد ۱۳۶۶).

ب. جامعه روحانیت مبارز تهران

در اوایل انقلاب عده‌ای از روحانیون مبارز که از سال ۱۳۴۲ در نهضت امام خمینی علیه السلام شرکت داشتند با تایید حضرت امام با شرکت عده‌ای از اعضای جامعه مدرسین حوزه علمیه قم گردهم آمده و جامعه روحانیت مبارز تهران را به وجود آوردند.

پښتو ښکته علمون انساني و مطالعات فرېښتې
پرتال جامع علمون انساني

خمینی رحمته الله علیه در اواخر سال ۱۳۶۶ از جامعه روحانیت جدا شده و مجمع روحانیون مبارز را تشکیل دادند.

فعالیت انتخاباتی

در اولین روزهای انشعاب و تشکیل مجمع روحانیون مبارز در آستانه مجلس سوم شورای اسلامی، این حزب توانست اکثر کرسی‌های مجلس را در دست بگیرد اما پس از ارتحال حضرت امام خمینی رحمته الله علیه و پیروزی هاشمی رفسنجانی در انتخابات ریاست جمهوری، اکثریت اعضای کابینه از جناح راست انتخاب شدند. ولی با شروع انتخابات دوره هفتم ریاست جمهوری و اعلام کاندیداتوری خاتمی از اعضای برجسته مجمع و پیروزی قاطع وی در انتخابات، بار دیگر مجمع روحانیون در صدر احزاب فعال در عرصه سیاسی کشور قرار گرفت.

در انتخابات مجلس ششم نیز این پیروزی ادامه یافت و از ۳۰ سهمیه حوزه انتخابیه تهران، ۲۰ نفر از لیست مجمع روحانیون مبارز به مجلس راه یافتند و ریاست مجلس ششم نیز به مهدی کروبی دبیرکل مجمع روحانیون مبارز رسید و در واقع دو عضو اصلی مجمع روحانیون مبارز تهران در راس دو قوه کشور قرار گرفتند.

ب. جبهه مشارکت ایران اسلامی

پس از پیروزی خاتمی در خرداد ۱۳۷۶ جمعی از حامیان وی که از مجمع روحانیون مبارز فاصله داشتند، حزب مشارکت را تشکیل و از وزارت کشور مجوز فعالیت رسمی دریافت کردند. جبهه مشارکت ایران اسلامی پس از انتخابات سال ۱۳۸۸ و در جریان مسائلی که پس از انتخابات روی داد، توسط کمیسیون ماده ۱۰ احزاب، منحل اعلام گردید.

پښتونستان د علومو او انساني مطالعاتو فریښی
پرتال جامع علوم انسانی

د. حزب اعتماد ملی

پس از اعلام کاندیداتوری مهدی کروبی در انتخابات دوره نهم ریاست جمهوری و عدم حمایت جریان اصلاحات که به شکست وی منجر گردید، وی با همکاری کارگزاران انتخاباتی خود حزب اعتماد ملی را در آبان ۱۳۸۴ تاسیس نمود و از دبیرکلی مجمع روحانیون استعفا داد (روزنامه کیهان، ۱۰ تیرماه ۱۳۸۵).

فعالیت انتخاباتی

حزب اعتماد ملی در انتخابات دوره هشتم مجلس لیست انتخاباتی ارائه و چندان موفق نبود و فعالیت اصلی خود را بر محور کروبی در انتخابات دوره دهم ریاست جمهوری متمرکز کرد که با شکست وی در انتخابات و حوادث سال ۸۸ وی از عرصه فعالیت سیاسی خارج و به حبس خانگی رفت، اما فعالیت حزب اعتماد ملی همچنان ادامه دارد.

ه. حزب کارگزاران سازندگی ایران

در آستانه انتخابات دوره پنجم مجلس، اختلافاتی بین دولت هاشمی رفسنجانی و جامعه روحانیت مبارز بر سر ارائه لیست در حوزه تهران رخ داد که در نهایت منجر به بیانیه ۱۶ نفر از وزرا و معاونین رئیس جمهور در بهمن ۱۳۷۴ گردید که به تاسیس حزب کارگزاران سازندگی منجر شد.

فعالیت انتخاباتی

در اولین روزهای تشکیل حزب کارگزاران در آستانه مجلس پنجم، تعدادی از افراد برجسته حزب با آرای بالا به نمایندگی مردم انتخاب شدند و بر اهمیت و اعتبار این حزب افزود. این موفقیت در مجلس ششم نیز تکرار گردید و با سایر گروه‌های دوم خرداد اکثریت مجلس را در دست گرفتند.

پښتونستان ښار علمي او مطالعاتي مرکز
پرتال جامع علوم انساني

فعالیت انتخاباتی

انتخابات مجلس ششم اولین حضور این حزب بود که فقط ۴ نفر از لیست ۲۶ نفره این حزب از تهران که متمایل به جناح چپ بودند، توانستند وارد مجلس شوند.

نگاهی به ترکیب ۲۶ نفره این حزب در تهران، می‌تواند نگاه مستقل این حزب را معرفی کند که از این لیست ۱۵ نفر از جناح راست، ۱۲ نفر مشترک با لیست حزب کارگزاران، ۳ نفر از لیست انتخاباتی حزب اسلامی کار (چپ) و ۲ نفر از اعضای خود این حزب به چشم می‌خورد.

اوج موفقیت این حزب به انتخابات دوره یازدهم ریاست جمهوری معطوف است. این حزب با معرفی دکتر روحانی به عرصه سیاسی کشور بازگشت و اکثر اعضای اصلی حزب در ستاد انتخاباتی روحانی حضور داشتند و به عنوان بازوی اصلی انتخاباتی حسن روحانی فعالیت می‌کردند.

۴-۲. احزاب ملی مذهبی

الف. نهضت آزادی ایران

نهضت آزادی در سال ۱۳۴۰ به دست آیت‌الله طالقانی، مهندس بازرگان و دکتر سحابی تأسیس شد. پس از انقلاب اسلامی دبیرکل نهضت آزادی مهندس بازرگان از طرف امام خمینی علیه السلام به نخست وزیر منصوب شد که با اشغال سفارت آمریکا و اتفاقات بعدی به استعفای وی منجر گردید.

فعالیت انتخاباتی

در دوره اول انتخابات مجلس، نهضت آزادی حضوری پر رنگ داشت و تعدادی از اعضای خود را به مجلس شورای اسلامی فرستاد. در طی دوره اول مجلس به دلیل خیانت‌های

پښتو ښکته ځاښه علوم انساني و مطالعات فرښکته
پرتال جامع علوم انساني

سیاسی هر دوره از قانون‌گذاری و مهم‌ترین طرح‌ها و لوایح مصوب در هر دوره از مجلس خواهیم پرداخت.

۱-۳. دوره اول مجلس شورای اسلامی

انتخابات اولین دوره مجلس شورای اسلامی روز ۲۴ اسفند ۱۳۵۸ برگزار شد. در جریان انتخابات سه نیروی مذهبی، ملی و گروه‌های چپ در مقابل هم قرار گرفتند. اما رقابت اصلی بین حزب جمهوری اسلامی و دفتر همکاری مردم با رئیس‌جمهور و گروه همنام بود.

روند انتخابات

طبق اعلام وزارت کشور در مهلت قانونی ثبت نام از کاندیداهای مجلس حدود ۱۹۰۰ نفر ثبت‌نام کردند که از آن میان ۵۴۰ نفر در تهران و حدود ۱۴۰۰ نفر در شهرستان‌ها نامزد مجلس شدند.

انتخابات اولین دوره مجلس به دلیل شرکت گسترده تمامی نیروها و گروه‌های فعال در انقلاب با انتخابات‌های قبلی تمایز داشت. این رقابت‌ها موجب شکل‌گیری نیروهای جدید شده بود و احتمال آن که گروه خاصی، اکثریت مجلس را به دست بگیرد، کم بود و به همین دلیل احزاب از وحدت و ائتلاف سخن می‌گفتند. حزب جمهوری موفق شد بسیاری از گروه‌های مذهبی را با خود همراه کند و لیست ائتلاف بزرگ را دو روز قبل از انتخابات منتشر کرد.

نتیجه انتخابات

انتخابات در ۲۴ اسفند ۱۳۵۸ برگزار شد و ۹۷ نفر از کاندیداها موفق شدند اکثریت مطلق آرا را در سراسر کشور به دست آوردند و انتخاب بقیه نمایندگان به دور دوم موقوف شد (آشنایی با مجلس شورای اسلامی، ۱۳۶۱: ۲۲-۲۵).

پښتونستان ښار علمي او مطالعاتي مرکز
پرتال جامع علوم انساني

مهم‌ترین مصوبات مجلس اول

انتخاب نخست وزیر

از مشخصه‌های دوره اول مجلس، رقابت جناح‌ها برای انتخاب اولین نخست وزیر بود. طبق قانون اساسی تشکیل کابینه بر عهده نخست وزیر بود. بنی صدر برای تعیین نخست وزیر در مقابل مجلسی قرار گرفت که اکثریت آن با رئیس جمهور هماهنگ نبودند. در نهایت بنی صدر، رجایی را به عنوان نخست وزیر به مجلس معرفی کرد و مجلس با اکثریت آرا به وی رای مثبت داد.

اختلافات بنی صدر با اکثریت مجلس، هر روز گسترده‌تر و علنی‌تر می‌شد. اوج این اختلافات در سخنرانی بنی صدر در ۱۴ اسفند ۱۳۵۹ در دانشگاه تهران بود که باعث درگیری‌های گسترده‌ای شد. امام خمینی علیه السلام پس از تخلفات بنی صدر و شکست‌های جبهه جنگ، در روز ۲۰ خرداد ۱۳۶۰ بنی صدر را از فرماندهی کل نیروهای مسلح عزل کرد (صحیفه نور، ج ۱۴: ۲۷۴).

این امر سبب شد فراکسیون اکثریت مجلس، طرح عدم کفایت سیاسی رئیس جمهور را تصویب کنند. در روزهای ۳۰ و ۳۱ خرداد ۱۳۶۰، طرح عدم کفایت سیاسی در مجلس مورد بحث قرار گرفت و با اکثریت قاطع ۱۷۷ رای موافق و یک رای مخالف و تعدادی ممتنع به تصویب رسید. نمایندگان طرفدار بنی صدر نیز در رای‌گیری شرکت نکردند (همان، جلسه ۱۶۸).

پښتونستان د علوم او انساني مطالعات فریښتی
پرتال جامع علوم انسانی

خارج شده بودند و برخی دیگر از گروه‌های مخالف نیز به بهانه فقدان آزادی دست به تحریم زده و در انتخابات حضور نداشتند و در واقع دومین دوره انتخابات مجلس شورای اسلامی عملاً صحنه رقابت بین نیروهای وفادار به انقلاب و پیرو خط امام بود.

مهم‌ترین و جدی‌ترین احزاب شرکت‌کننده در این دوره انتخابات، جامعه روحانیت مبارز و حزب جمهوری اسلامی بودند (روزنامه جمهوری اسلامی، ۲۳ آذر ۱۳۶۲).

روند انتخابات

در این انتخابات تعداد ۱۵۸۴ نفر آمادگی خود را برای کاندیداتوری اعلام کردند که صلاحیت ۱۲۷۵ نفر تایید گردید و از این تعداد هم ۱۱۵ نفر اعلام انصراف نمودند. مرحله نخست انتخابات در فروردین ۱۳۶۳ برگزار گردید که حدود ۱۶ میلیون رای به صندوق ریخته شد و تعداد ۱۲۱ نفر به مجلس راه یافتند. تعداد ۱۳۰ نفر از نمایندگان نیز در انتخابات مرحله دوم که در اردیبهشت ۱۳۶۳ برگزار گردید به مجلس راه یافتند (کارنامه مجلس شورای اسلامی دوره دوم: ۱۴).

دسته بندی‌ها و جناح‌های سیاسی مجلس دوم

در زمان تشکیل مجلس دوم به خاطر شرایط انقلاب و وضعیت جنگی، کشور نیازمند وحدت و انسجام کامل بود و انتظاری که از مجلس می‌رفت، ایجاد همبستگی و پرهیز از گروه‌گرایی بود که این انتظار چندان هم محقق نشد و در این مجلس بود که سلیقه‌ها در میان نیروهای وفادار به امام و انقلاب بروز کرد و در اواخر این دوره علنی شد و بعدها به جناح چپ و راست مشهور گردیدند.

در جریان انتخابات حزب جمهوری به عنوان اصلی‌ترین نیروی سیاسی کشور در این عرصه فعالیت می‌کرد ولی در واقع این حزب نه تنهایی کارایی سابق خود را نداشت بلکه

پښتو ښکته علمون انساني و مطالعات فرېښتې
پرتال جامع علمون انساني

در زمان انتخابات هیچ حزب رسمی در ایران فعالیت نداشت. فعالیت حزب جمهوری اسلامی ده ماه قبل از برگزاری انتخابات دوره سوم تعطیل شد. پیش از این نیز امام خمینی رحمته الله علیه با انحلال سازمان مجاهدان انقلاب اسلامی موافقت نموده بودند (روزنامه جمهوری اسلامی، ۱۴ مهر ۱۳۶۵).

تنها دو تشکل معروف تهران به نام جامعه روحانیت مبارز تهران و مجمع روحانیون مبارز تهران و جامعه مدرسین در قم فعالیت می‌کردند. این تشکل‌ها بنا به فتوای امام خمینی رحمته الله علیه فقط می‌توانستند برای شهر مربوطه خود کاندیدا معرفی کنند.

مجمع روحانیون مبارز تهران پس از انشعاب از جامعه روحانیت مبارز در اولین اقدام انتخاباتی، لیست جداگانه‌ای از کاندیداهای مورد حمایتشان را ارائه نمودند که در دوازده مورد با لیست جامعه روحانیت مبارز تهران مشترک بود (روزنامه کیهان، ۱۷ فروردین ۱۳۶۷).

نتیجه انتخابات

میزان مشارکت مردم نسبت به دوره دوم افزایش داشت و بیش از ۱۷ میلیون نفر برای انتخاب ۲۷۰ نماینده در انتخابات شرکت کردند. تعداد نمایندگان منتخب در مرحله اول ۱۸۰ نفر بود که از این تعداد در تهران فقط ۱۴ نماینده حائز اکثریت مطلق شده و انتخاب بقیه نمایندگان به مرحله دوم انتخابات موکول گردید.

بیشتر منتخبان از تهران و شهرستان‌ها از لیست‌های ارائه شده توسط مجمع روحانیون مبارز تهران بودند و جامعه روحانیت مبارز تهران شکست سختی خورد (روزنامه کیهان، ۸ خرداد ۱۳۶۷).

پښتونستان د علومو او انساني مطالعاتو فریښی
پرتال جامع علوم انسانی

انتخابات مجلس سوم تحت تاثیر دو حادثه مهم بود: اول انشعاب روحانیون مبارز تهران از تشکل جامعه روحانیت مبارز تهران و دوم شروع جنگ در شهرها و حملات هوایی و موشکی به مناطق مسکونی. اختلاف نظرهای شدید و بگومگوهای دو جناح اکثریت و اقلیت در برخی مسائل داخلی، مانند مسئله انتخابات نمایندگان خبرگان رهبری و نظارت شورای نگهبان بر انتخابات در اواخر این دوره، از ضعف‌های این دوره مجلس شورای اسلامی محسوب می‌شود.

۳-۴. دوره چهارم مجلس شورای اسلامی

روند انتخابات

انتخابات در فروردین ۱۳۷۱ برگزار شد اما گروه‌های سیاسی کشور تقریباً از یک سال قبل فعالیت‌های خود را برای حضور در انتخابات آغاز کرده بودند.

جرقه اصلی فعالیت‌ها و موضع‌گیری‌های انتخاباتی را باید انتشار تفسیر شورای نگهبان از اصل ۹۹ قانون اساسی دانست. شورای نگهبان به عنوان مفسر قانون اساسی اعلام کرد: نظارت مذکور در اصل ۹۹ قانون اساسی، استصوابی و شامل تمام مراحل اجرایی انتخابات از جمله تایید و رد صلاحیت کاندیداها می‌شود (جهان محمدی، ۱۳۸۹، ص ۵۸).

ثبت نام کاندیداها از اسفند ۱۳۷۰ آغاز گردید. شورای نگهبان قانون اساسی از میان ثبت‌نام کنندگان، صلاحیت ۳۲۴۳ را مورد تایید قرار داد. نکته اساسی، رد صلاحیت تعدادی از نمایندگان دوره‌های پیشین بود. پس از اعلام اسامی نامزدها مشخص گردید که ۵۸ نفر از نمایندگان دوره‌های گذشته مجلس، رد صلاحیت شده‌اند که ۴۰ نفر از آنان از نمایندگان دوره سوم مجلس بودند (روزنامه سلام، ۱۶ فروردین ۱۳۷۱).

پښتونستان ښار علمي او مطالعاتي مرکز
پرتال جامع علوم انساني

در مجموع جناح راست حدود ۱۲۰ کرسی ثابت را در اختیار داشت و جناح چپ ۴۰ نماینده و مستقل‌ها نیز حدود ۱۰۰ کرسی را در اختیار داشتند (سجادی پور، ۱۳۸۸، ص ۱۱۶).

طرح‌ها و لوایح مهم دوره چهارم

هم‌زمان با آغاز دومین سال مجلس دوره چهارم، انتخابات دوره ششم ریاست جمهوری برگزار و آیت‌الله هاشمی رفسنجانی با کسب بیش از ۱۰ میلیون رای مجدداً به ریاست جمهوری انتخاب گردید.

کابینه هاشمی رفسنجانی به مجلس معرفی گردید که در نهایت ۲۲ نفر از وزیران از مجلس رای اعتماد گرفته و نوبت‌بخش وزیر پیشنهادی اقتصاد و دارایی نتوانست از مجلس رای اعتماد بگیرد که این مسئله و اختلاف آرای معنادار برخی وزرای کابینه که از طیف نزدیک به هاشمی رفسنجانی محسوب می‌شدند، نشان از اختلافات درونی جناح اکثریت داشت و با انتصاب نوبت‌بخش به معاونت اقتصادی دولت، اولین گام‌های اختلاف هاشمی رفسنجانی با اکثریت مجلس بروز کرد که در نهایت به تشکیل حزب کارگزاران در اواخر مجلس چهارم منجر گردید.

در سال پایانی مجلس چهارم، اتفاقی تعیین‌کننده در صحنه سیاسی ایران رخ داد که زمینه شکل‌گیری حزب جدیدی را در ایران فراهم ساخت. اواخر سال ۱۳۷۴ بیانیه ۱۶ نفره‌ای منتشر گردید که به امضای ده وزیر، چهار معاون وزیر، رئیس کل بانک مرکزی و شهردار تهران رسیده بود که بر حمایت عملی از دولت هاشمی رفسنجانی و طرح‌های توسعه محور تاکید شده بود.

پښتونستان کالج علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

الف. جناح راست

جناح راست برنامه‌ریزی خود را از اواخر سال ۱۳۷۳ شروع کرد. این جناح در انتخابات با کارگزاران سازندگی به ائتلاف نرسید و حاضر به معرفی سران شاخص آن‌ها در لیست خود نشد و در نهایت توانست به اکثریت نسبی دست یابد و بالغ بر ۱۰۵ تا ۱۴۰ نماینده را به مجلس بفرستد.

ب. جناح چپ

مجمع روحانیون مبارز با تأکید بر نامساعد بودن فضا برای مشارکت در انتخابات و در اعتراض به رد صلاحیت کاندیداهای آن‌ها، از معرفی کاندیدا خودداری نموده و لیستی را ارائه نکرد ولی مردم را به شرکت در انتخابات دعوت کرد.

ج. کارگزاران سازندگی

زمینه پیدایش این حزب به سال ۱۳۷۴ و جریان انتخابات مجلس پنجم برمی‌گردد. هاشمی رفسنجانی، نامه‌ای به جامعه روحانیت نوشت و از آن‌ها خواست برای رفع اختلاف‌ها نام پنج نفر از افرادی را که اختلاف بر سر آنها بود، در فهرست خود قرار دهند و در عوض همکاران رئیس‌جمهور از دادن لیست خودداری کنند. اما این پیشنهاد از سوی جامعه روحانیت مبارز رد شد. کارگزاران سازندگی در انتخابات مجلس پنجم با ارائه فهرست مستقل به شور و نشاط این انتخابات در غیبت مجمع روحانیون مبارز افزود.

د. جمعیت دفاع از ارزش‌ها

در هنگامه اختلاف بین جناح راست و کارگزاران سازندگی، جمعیت دفاع از ارزش‌های انقلاب اسلامی، فهرستی مشترک از افراد ارزشی تمام جناح‌ها را برای مجلس معرفی کردند (خواجه سروی، ۱۳۸۲، ص ۳۵۷).

پښتونستان ښار علمي او مطالعاتي مرکز
پرتال جامع علوم انساني

بنابراین عبدالله نوری نتوانست رای اعتماد مجلس را کسب کند (کارنامه مجلس دوره پنجم، سال دوم).

استیضاح وزیر فرهنگ و ارشاد اسلامی

استیضاح مهاجرانی نیز از دیگر وقایع مجلس بود. پس از بحث‌های طولانی رای‌گیری به عمل آمد که از ۲۶۳ رای، ۱۲۱ رای موافق استیضاح، ۱۳۵ رای مخالف و ۷ رای ممتنع بود، بنابراین استیضاح رای نیاورد و وی به عنوان وزیر باقی ماند (کارنامه مجلس شورای اسلامی دوره پنجم، سال دوم).

نتیجه

در مجموع عملکرد مجلس پنجم مثبت و فارغ از درگیری‌های جناحی بود. در عین حال مجلس تلاش کرد ضمن همکاری با دولت سازندگی و اصلاحات به مسئولیت‌های قانونی خود عمل کند که نمونه آن را در استیضاح وزیر کشور و وزیر فرهنگ و ارشاد اسلامی شاهد بودیم. بنابراین می‌توان گفت مجلس پنجم با رویکردی ملی به مسائل می‌نگریست و سعی داشت فارغ از اختلافات سیاسی در جهت حل مشکلات کشور عمل کرده و با سایر قوا و نهادهای اصلی نظام تعامل و همکاری سازنده‌ای داشته باشد (خسرو شیرینی، ۱۳۹۲: ۲۴۱).

۳-۶. دوره ششم مجلس شورای اسلامی

انتخابات در بهمن ۱۳۸۷ برگزار و از مجموع حدود ۳۹ میلیون واجد شرایط رای دادن، بالغ بر ۲۶ میلیون نفر در انتخابات شرکت کردند.

پښتونستان د علوم او انسانیت د مطالعاتو فریښتی
پرتال جامع علوم انسانیت

با تحسن و استعفای دسته‌جمعی برخی نمایندگان فراکسیون اکثریت مجلس، تنش‌های سیاسی به اوج خود رسید و نتیجه آن در انتخاب بعدی مردم در مجلس دوره هفتم مشاهده شد که حزب اکثریت به حزب اقلیت تبدیل شد و اقلیت مجلس ششم نیز دارای اکثریت در مجلس هفتم گردیدند.

۷-۳. دوره هفتم مجلس شورای اسلامی

روند انتخابات

فرآیند برگزاری انتخابات مجلس هفتم در شرایط خاص رقم خورد. در پی رد صلاحیت تعداد زیادی از نمایندگان مجلس دوره ششم و تحسن و استعفای دسته‌جمعی آن‌ها، سایه این اختلافات و نزاع‌ها به برگزاری انتخابات دوره هفتم نیز کشیده شد.

در طی ثبت نام کاندیداها بالغ بر ۸ هزار نفر در سراسر کشور ثبت نام کردند (سایت اطلاع رسانی وزارت کشور) و پس از پایان مهلت قانونی بررسی صلاحیت‌ها توسط شورای نگهبان، تعداد ۵۴۵۰ نفر از ۷۹۰۰ کاندیدای ثبت‌نام نموده تأیید صلاحیت شدند (خبرگزاری فارس، ۱۱ بهمن ۱۳۸۲).

پس از اعلام نتایج صلاحیت داوطلبان هفتمین دوره مجلس و مشخص شدن ردصلاحیت ۸۰ نفر از نمایندگان فعلی دوره ششم، فضایی پر تنش و اقدامات بی‌سابقه رخ داد که فضای انتخابات دوره هفتم را در شرایطی متفاوت با انتخابات‌های گذشته قرار داد و به آن حساسیتی خاص داد.

ب. ائتلاف‌های اصولگرایان و مستقلین

ائتلاف آبادگران ایران اسلامی به صورت عمده در تهران فعالیت می‌کرد و در سایر حوزه‌ها با عناوین دیگر فعال بود. این ائتلاف در واقع لیست شورای هماهنگی نیروهای انقلاب اسلامی محسوب می‌شد (اسماعیلی، ج ۲، ۱۳۸۴، ص ۹۹۹).

ائتلاف خدمت‌گزاران مستقل ایران اسلامی نیز در این انتخابات فعال بود. این ائتلاف درصدد مطرح نمودن جریان سوم بود و محور آن دکتر محسن رضایی به شمار می‌آمد. این ائتلاف ضمن ارائه لیست ۳۰ نفره در تهران، برای بیش از ۱۰۰ حوزه انتخابیه در سراسر کشور نیز کاندیدا معرفی کرد (خبرگزاری فارس، ۲۳ بهمن ۱۳۸۲).

احزاب و گروه‌هایی هم بودند که انتخابات را تحریم کرده و اعلام کردند در این انتخابات شرکت نخواهند کرد که از جمله آن‌ها عبارتند از: حزب مشارکت ایران اسلامی، سازمان مجاهدین انقلاب، مجمع محققین و مدرسین حوزه علمیه قم، دفتر تحکیم وحدت، نهضت آزادی و ...

نتایج انتخابات

علی‌رغم همه تبلیغات منفی برای جلوگیری از حضور مردم در انتخابات بالغ بر ۲۳ میلیون نفر از واجدان حق رای در انتخابات شرکت کردند که حضور ۵۱/۲۱٪ مردم را نشان می‌داد.

نکته قابل توجه این است که برای دومین بار پس از انقلاب، رئیس فراکسیون اقلیت مجلس پیشین به عنوان رییس مجلس دوره بعد انتخاب گردید. در مجلس سوم، ناطق نوری رییس فراکسیون اقلیت بود که در مجلس چهارم به عنوان رییس مجلس انتخاب گردید. دکتر حداد عادل نیز در مجلس ششم رییس فراکسیون اقلیت بود و در مجلس هفتم به عنوان رییس مجلس انتخاب گردید.

پښتو ښکته علمون انساني و مطالعات فرېښتې
پرتال جامع علمون انساني

۸-۳. دوره هشتم مجلس شورای اسلامی

انتخابات در اسفند سال ۱۳۸۶ برگزار شد. در مرحله اول از ۲۰۵ کرسی (آرای ۳ حوزه انتخابیه باطل شد). ۲۹ نامزد انتخاباتی اصلاح‌طلب معادل ۱۴ درصد، ۱۵۳ نامزد انتخاباتی اصول‌گرا معادل ۷۴/۵۵ درصد و ۲۳ نامزد انتخاباتی مستقل معادل ۱۱/۵ درصد به مجلس هشتم راه یافتند. لازم به ذکر است درصد مشارکت مردم در انتخابات دور هشتم مجلس ۵۱٪ بود.

نتیجه‌گیری

در عصر جمهوری اسلامی ایران به دلیل آزادی گروه‌ها و احزاب سیاسی و شکل‌گیری تجربه انتخابات آزاد، گروه‌های سیاسی به اقدامات سیاسی پرداختند و به مرور زمان دریافتند که باید بیش از گذشته به فکر جلب آرای مردم از طریق توجه به منافع و خواسته‌های مردم باشند. مردم و گروه‌های سیاسی موجود نیز، ضرورت فعالیت سیاسی را بیشتر درک کردند. لذاست که از سال ۱۳۶۸ گروه‌های سیاسی برای فعالیت از وزارت کشور مجوز دریافت نمودند. در سال ۱۳۶۸ به عنوان سال آغاز اعطای مجوز، ۶ حزب از وزارت کشور مجوز دریافت کردند و در سال ۱۳۷۶ تعداد احزاب دارای مجوز به ۴۳ حزب رسید.

در این دوران با گذشت یک دهه از انقلاب و شرایط خاص پس از جنگ و برگزاری ۱۱ دوره انتخابات مختلف و کسب تجربیات جدید، رفتار انتخاباتی مردم روند تازه‌ای را آغاز کرد. در این دوران رفتار انتخاباتی از حالت تاییدگرا و حمایتی خارج می‌شود و به سمت آگاهانه‌تر شدن و محاسبه و ارزیابی در عملکردها پیش می‌رود.

پښتونستان ښار علمي او مطالعاتي مرکز
پرتال جامع علوم انساني

۴۳ حزب دارای مجوز رسمی، وجود دارند اما این آمار پس از دو سال از انتخابات دوم خرداد ۱۳۷۶، به میزان ۱۱۴ حزب دارای مجوز می‌رسد که رشد افزاینده‌ای محسوب می‌گردد.

انتخابات دوره ششم مجلس شورای اسلامی در ابتدای این دوره با نرخ مشارکت ۶۹٪ به عنوان دومین نرخ بالای مشارکت در عصر جمهوری اسلامی تا این مقطع محسوب می‌گردد.

احزاب موسوم به جبهه دوم خرداد در انتخابات مجلس شورای اسلامی، توانستند با اکثریت قاطع در سراسر کشور نامزدهای خود را به مجلس شورای اسلامی گسیل دهند.

به دلیل برخی مسائل از جمله درگیری‌های سیاسی و تشنج‌ها و نزاع‌های پی‌درپی که مردم را دچار سرخوردگی نیز کرده بود و به دلیل رد صلاحیت‌های گسترده نمایندگان فعلی مجلس و کاهش رقابت سیاسی جدی در عرصه انتخابات دوره هفتم مجلس شورای اسلامی، شاهد کاهش نرخ مشارکت از ۶۹٪ در دوره ششم به ۵۱٪ در مجلس هفتم هستیم که علاوه بر کاهش میزان مشارکت به تغییر اکثریت مجلس نیز منجر شد و آغاز تسلط جریان راست یا اصول‌گرایان بر قوه مقننه و استمرار آن در مجلس هشتم و نهم مجلس شورای اسلامی گردید.

با هدف رفع کاستی‌های موجود در فرآیند انتخابات و قانون‌گذاری و ارتقای نظام مدیریتی کشور، پیشنهاد می‌شود: یک: فراهم آوری زمینه شکل‌گیری سلايق مختلف سياسي در قالب احزاب رسمي. دو: نقش‌دهی احزاب در ارائه برنامه‌ها و مدل‌های توسعه. سه: فعال کردن احزاب در انتخابات با ارائه برنامه مشخص و معرفی کاندیدا به مردم. چهار: فراهم کردن زمینه رقابت جدی بین احزاب در انتخابات. پنج: ارتقای جایگاه مجلس در جهت تصویب قوانین و رای به وزرای پیشنهادی و اعمال نظارت پارلمانی از طریق پشتیبانی فکری احزاب متناسب با حضور آنها در مجلس.

پښتونستان ښوونځي
پښتونستان ښوونځي
پښتونستان ښوونځي